

DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN EMPLOYMENT

Tukhliev Bakhtiyor,
Teacher of SamSU

Pardaev Erkin,
1st year Master's Student Of SamSU

Annotation: The article describes the cases and problems of organizing small business and family entrepreneurship in the employment of the population.

Keywords: employment, unemployment, entrepreneurship, labor market, pensions

Ёшларни иш билан бандлигини таъминлашда янги иш ўринларини яратиш муҳим аҳамиятга эгадир. Ҳозирги иқтисодиётда олиб борилаётган ислоҳатларда аҳолини иш билан таъминлаш имкониятларини яратиш учун кичик корхоналарида иш ўринларини кўпайтириш муҳим аҳамиятга эгадир. Бугунги кунда меҳнат тақсимоти ва кооперациясининг ҳар қандай шаклларида ижрочиларнинг самарали, юқори унум билан ишлашининг зарур шarti иш ўринларини ташкил эти шва уларга хизмат кўрсатишдир. Иш ўрни қандай ишлаб чиқариш ва меҳнат жараёнининг биринчи бағини бўлиб, айнан иш ўрнида ишлаб чиқариш жараёни учта элементининг ҳаммаси: меҳнат ашёлари, меҳнат воситалари ва ишчи кучи, яъни ижрочи ҳодимнинг жонли меҳнати ягона бўлиб бирлашади, бу ҳамкорлик натижасида эса Янги истеъмол қийматлари, меҳнат маҳсулотлари яратилади. Шунинг учун ҳам иш ўринларини ташкил этишга катта эътибор берилади.

Бизга маълумки иш билан бандлик сиёсати мамлакат ривожланиши ижтимоий-иқтисодий сиёсатининг таркибий қисми сифатида меҳнат потенциалидан самарали фойдаланиш ва унинг ривожланиши бўйича иш билан бандлик муаммоларини эчишга йўналтирилган иқтисодиётнинг ўтиш даврига мувофиқ, иш билан бандлик сиёсати иш кучини тармоқлар ва иш билан бандлик кўриниши бўйича қайта тақсимлашда ижтимоий жиҳатдан мувофиқ иш билан бандлик даражасини таъминлашга йўналтирилиши зарур.

Ҳозирги пайтда меҳнат бозорини тартибга солиш сиёсати қуйидаги мақсадларга эришишни назарда тутди:

- ишчи кучига талаб ва таклиф ўртасида мувозанатга эришиш;
- ишсизларни меҳнатга йўналтиришни рағбатлантириш;
- иш билан банд бўлмаган фуқароларнинг иш излашда касбий ҳаракатчанлигини ошириш; иш излаётган ҳар бир кишини иш билан таъминламоқ.

Мамлакат миқёсида иш билан бандлик сиёсати доирасида иш билан бандликка кўмаклашиш икки йўналишда, яъни пассив ва фаол иш билан бандлик сиёсати кўринишларида амалга оширилади.

Аҳолини иш билан бандликнинг пассив сиёсати давлат иш билан бандлик хизмати орқали ишсизларга нафақалар тўлаш, ишсизларни касбларга қайта ўқитиш ва жамоат ишларини ташкил этиш каби фаолиятларни ўз ичига олади. Иш билан бандлик сиёсатининг бу варианти давлатнинг амалга оширадиган жорий харажатлари нуқтаи-назаридан бир мунча тежамлидир. Бироқ, иш билан бандликнинг пассив сиёсати иқтисодийнинг юксалиши даврида меҳнат бозорининг юқори эгилувчанлиги ва ишчи кучининг касбий ҳаракатчанлиги, иқтисодийнинг истиқболли мустақил иш излаш учун бир мунча кенг шарт-шароитлари мавжуд бўлгандагина ўзини оқлаши мумкин. Қолган ҳолатларда пассив сиёсат ишсизлик узоқ муддат давом этишини қисқартириш, иш билан банд бўлмаган аҳолини иш билан бандлигини рағбатлантиришни кучайтириш омили бўлиб ҳисобланади. Минтақалардаги меҳнат бозорида ишсизлик бўйича нафақаларнинг миқдорини ва уларни тўлаш шартларини белгилашда бозор иқтисодийнинг ривожланган мамлакатларида икки хил ёндашиш вужудга келган. Биринчиси, ўзининг ихтиёрсиз ишдан бўшатишдан ходимнинг турмуш даражасини кескин тушиб кетишига йўл қўймасликдан иборат. Бу ҳолда ишсизлик бўйича нафақалар олдинги иш ҳақларини ҳисобга олиш билан ҳисоблаб чиқилади. Иккинчи ёндашиш, ҳар хил сабаблар билан умуман ишламаётганлар ёки ишга ёлланишда жиддий қийинчиликларни бошидан кечираётганларда яшаш учун бошқа воситалар мавжудлигини текшириш билан ёки текширмасдан яшаш минимумини таъминлашдан иборатдир.

Ишсиз деб эътироф этилганларга моддий ёрдам кўрсатишда суғурталаш тизимлари асосий тизимлардан бири ҳисобланади. Улар бозор иқтисодиётига эга мамлакатларнинг мутлоқ кўпчилигида мавжуд. Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли иш билан таъминлаш тўғрисидаги” Қонун билан иш ҳақининг энг кам миқдори даражасидаги ёки ишлашнинг

кейинги йилларида олинган ўртача иш ҳақиға фоизли нисбатда нафақа тўлаш кўзда тутилган.

Мамлакатимиз аҳолиси йилдан-йилға ўсиб бормоқда 2020 йил 1 апрел ҳолатиға кўра 34036,8 мингкишини ташкел этиб, ўртача 624-630 минг кишиға ўсишға эришилмоқда, 30,8%и меҳнатға лаёқатли ёшдан кичиклар, 58,7%и меҳнатға лаёқатли ёшдагилар ва 10,5%и меҳнатға лаёқатли ёшдан катталар ҳиссасиға тўғри келмоқда. Ишсизлик даражаси 93% ташкел этмоқда. Аҳоли иш билан таъминлаш мақсадида Самарқанд вилояти буйича 2020 йилда 86581та кичик бизнес субъектлари ташкел этилган, фаолият курсатаётганлари 33114 тадан иборот, масулияти чекланган жамиятда ташкел этилганлари 4789 та, энг куп совдода 1908 тани оилавий тадбиркорлар сони 2677 бирликда ташкел этилган. Бу эса ўз навбатида бандликни таъминлаш учун кенг имкониятдир.

Давлат иш билан бандлик сиёсатини анча самарали ва мақбул йўналиши – фаол иш билан бандлик сиёсати бўлиб, ишчи кучиға талабни ошириш мақсадида давлат иш билан бандлик жамғармаси маблағлари ҳисобиға иш жойларини яратиш, корхоналарға қўшимча иш жойларини яратиш мақсадида кредитлар бериш йўли билан иқтисодий барқарорликни таъминлашдан иборат.

Мамлакатимизда иқтисодий ислоҳотларни амалға ошириш билан боғлиқ ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг ҳозирги шароитида уствор вазифа сифатида иқтисодиётни ривожлантириш шароитларига мувофиқ келадиган аҳолини иш билан бандлик сиёсатининг мақсад ва вазифаларини ишлаб чиқиш ҳамда амалға оширишдир. Аҳолини иш билан бандлиги замонавий ҳаёт сифатини таъминлаш, инсон капитали ривожланишиға шарт-шароитлар яратиш ва меҳнат тақсимотини нисбатан юқори даражаға ўтишини таъминлаш билан боғлиқ бўлган меҳнат фаолиятининг турли кўринишларини ва йўналишларини ўз ичига олади. Аҳолини оқилона иш билан бандлигини таъминламасдан туриб ижтимоий барқарорликни таъминлаш, иқтисодий ислоҳотлар йўлидан янада илгарилаб бориш ва замонавий меҳнат бозорини таъминлаш мумкин эмас. Бунда миллий иқтисодиётимизнинг ўзига хос томонларини ҳисобға олган ҳолда, иш билан бандликнинг фаол йўналишларини рағбатлантириш асосида мақсадли дастурларни ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятға эга, бу эса иш билан бандлик сиёсати инқирозға қарши дастур билан, кўп укладли иқтисодиётни такрор ҳосил бўлиш жараёнини жадаллаштириш, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларни ислоҳ қилиш билан ҳамда меҳнат ресурсларини ривожлантиришнинг умумий стратегияси билан чамбарчас боғлиқ бўлиши лозимлигини ифодалайди.